

DEN NORSKE KIRKE

Plan for kirkelig undervisning og læring

Overordnet del

Plan for kirkelig undervisning og læring

Overordnet del

Innhold

Dåps- og misjonsbefalingen	6
Introduksjon: Om planen	8
Kapittel 1: Sammenheng og kontekst for kirkelig undervisning og læring	14
Utfordringer og muligheter i et livssynsåpent og mangfoldig samfunn	16
Mennesket som søkende etter mening	17
Kapittel 2: Gud, mennesket og verden: Teologisk grunnlagstenkning	20
Kirkens undervisnings- og læringsoppdrag	22
Den treenige Gud	23
Kapittel 3: Være og lære: Pedagogisk grunnlagstenkning	28
Kunne noe og lære noe	31
Delta og samhandle	32
Skape og nyskape	35
Kapittel 4: Leve og vokse: Innhold i kirkelig undervisning og læring	36
Bibel, tekst og tolkning	38
Kirkens kultur og tradisjon	40
Kristen tro i praksis	41
Kapittel 5: Samisk kirkeliv: Språk, kultur og livsanskuelse	46
Ettervirkninger av fornorskningen og forsoning i praksis	48
Forankring i samisk kultur	50
De samiske språkene	50
Tilnærme seg det samiske på ulike måter	52

Kapittel 6: Likeverdig deltakelse, medvirkning og medborgerskap	54
Likeverdig deltakelse i kirkelig undervisning og læring	57
Barrierer for deltakelse	57
Medborgerskap, demokrati og representasjon	58
Kapittel 7: Lokalt planarbeid	60
Komunikasjonsarbeid	64
Evaluering, faglig utvikling og fornyelse	65
Kapittel 8: Ansvarsforhold og samarbeid om kirkelig undervisning og læring	66
Samarbeid i menigheten og med de kristne organisasjonene	68
Frivillig medarbeiderskap	69
Hjemmet og barnets omsorgspersoner	70
Samarbeid med de kristne organisasjonene	70
Samhandling med kommune og andre aktører	71
Skole, barnehage og tilbud etter skoletid	73
Samhandling med andre aktører i lokalsamfunnet	73
Referanseliste	74

Dåps- og misjonsbefalingen

Matt 28, 18–20

Bokmål

Da trådte Jesus fram og talte til dem: «Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.»

Lulesamisk

Jesus de sijá ávddáj lájddástij ja sidjij sárnoj: «Munji le gájkka fábmó almen ja ednamin vatteduvvam. Mannit dan diehti gájkajt álmmugijt áhpadisálmman dagátjit: gástadihtit sijáv Áhtje ja Bárne ja Ájlis Vuoinjanisá namán ja áhpadihtit sijáv gájkka mujsta vaddem budájt anodit. Ja mån lev dijá lunna gájkajt bievjijt gitta värálda náhkámij.»

Nordsamisk

Dalle Jesus loaiddastii sin ovdii ja sártnui sidjiide: «Munnje lea addojuvvon buot fápmu almmis ja eatnama alde. Vulget dan dihte ja dahket buot álbmogiid mu máhttájeaddjin: Gásttašehket sin Áhči ja Bártni ja Bassi Vuoiŋga nammii ja oahpahehket sin doallat buot maid mun lean gohččon din doallat. Ja mun lean dinguin buot beivviid gitta máilmmi loahpa rádjái.»

Nynorsk

Då steig Jesus fram og tala til dei: «Eg har fått all makt i himmelen og på jorda. Gå difor og gjer alle folkeslag til læresveinar: Døyp dei til namnet åt Faderen og Sonen og Den heilage ande og lær dei å halda alt det som eg har bode dykk. Og sjå, eg er med dykk alle dagar så lenge verda står.»

Sørsamisk

Dellie Jeesuse tjuedtjele jïh dejtïe soptseste: «Gaajhke faamoe elmierïjhkesne jïh eatnamisnie munnjien vadtasovveme. Vaedtsede darjode gaajhkh almetjh learohkinie: laavkode Aehtjien jïh Baernien jïh Aejlies Voejkenen nommesne jïh ööhpehtïdie gaajhkem maam manne stilleme. Jïh dijjem dåeredem gaajhkïdie biejjïdie minngemes beajjan.»

Bibeltekstene er hentet fra Bibelselskapet (bibel.no): Bibel 2024 (bokmål og nynorsk), Biibbal 2019 (nordsamisk – davvisámegiella), Áarjelsaemien bijpeleteksth, 2018 (sørsamisk – áarjelsaemien) og Ádå testamennta, 2004 (lulesamisk – julevsámegiella).

Introduksjon

Om planen

Den norske kirkes undervisnings- og læringsoppdrag springer ut fra dåpsbefalingen. Det kristne fellesskapet skal gi videre det som er gitt, og formidle troens budskap. I dåpen får mennesker frelse og et nytt liv i Kristus. Gjennom å ta del i sakramentene – dåpen og nattverden – får den døpte tilhørighet til den lokale menigheten og til det verdensvide kristne fellesskapet. Dåp, læring og trospraksis hører sammen. Bibelen og trobekjennelsen gir en klar referanseramme både til innholdet i den kristne tro og til hovedinnholdet i kirkelig undervisning og læring. Detakelse i gudstjenestefeiringen, andre kristne praksiser og kirkens aktiviteter bidrar til læring og vekst.

Selv om kirken har et særskilt ansvar for opplæring av mennesker som er døpt eller søker dåp, er den også en tradisjons- og kulturformidler og kan bidra med kunnskap om kristen tro og praksis i et livssynsåpent og mangfoldig samfunn. Gjennom dette kan mennesker få hjelp til å leve og vokse i den kristne tro.

Plan for kirkelig undervisning og læring skal inspirere og motivere menighetsråd, ansatte og frivillige i det videre arbeidet med kirkelig undervisning og læring. Planen skal legge til rette for livslang læring gjennom detakelse, medvirkning og skapende aktiviteter. Målgruppen er alle døpte og interesserte. Kirkens tilbud og aktiviteter skal bidra til at

- mennesker som er døpt eller søker dåp, får lære om og blir styrket i den kristne tro
- alle døpte og interesserte får økt kjennskap til og kunnskap om Bibelens tekster, kristen tro i praksis og kirkens kultur og tradisjon
- barn, unge og voksne blir inspirert til engasjement for kirken og verden

Foto: Malin Longva

Forståelsen av kunnskap, undervisning og læring har endret seg over tid. Samfunnet og kirken har også utviklet seg. For at mennesker skal kunne leve og vokse i den kristne tro, må kirken som fellesskap legge til rette for at tradisjonene bevares og skapes, og at troen praktiseres. Kirkelig undervisning og læring skal bidra til kristen livstolkning og gi rom for menneskers søken, undring og refleksjon.

Plan for kirkelig undervisning og læring erstatter Gud gir – vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke (2010) og Plan for samisk trosopplæring (2011). Trosopplæringsreformen, som startet i 2004,

hadde som oppdrag å utvikle en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte. Det systematiske trosopplæringstilbudet skulle ha et omfang på 315 timer og kompensere for bortfall av kristen trosopplæring i skolen. Trosopplæringsplanens målgruppe var døpte i alderen 0–18 år.

Reformen synliggjorde, fornyet og systematiserte det pedagogiske arbeidet i Den norske kirke. Prinsippene i *Gud gir – vi deler* og breddeperspektivet fra trosopplæringsssatsingen er fortsatt viktige. Samtidig må undervisnings- og læringsaktivitetene sees i sammenheng med annet arbeid i menigheten og ta utgangspunkt i lokal kontekst.

Benevnelsen for fagfeltet i denne planen er «kirkelig undervisning og læring». Dette begrepet ivaretar en helhetlig tilnærming der det legges til rette for både planlagte aktiviteter og spontan læring, for grunnleggende kunnskap og fordypning. Læring skjer på mangfoldige måter og kan ikke styres, men kirkens fellesskap kan legge til rette for videreføring av trospraksis, kultur og tradisjon. Barn, unge og voksne er hverandres medvandrere som sammen tar vare på, utforsker og former kunnskap om tekst, tro og tradisjon.

Planens overordnede del beskriver teologisk og pedagogisk grunnlagstenkning for kirkelig undervisning og læring og setter dette arbeidet inn i konteksten av menighetens helhetlige arbeid. Innholdet i overordnet del konkretiseres i rammeplaner for følgende aldersgrupper: 0–5 år, 6–12 år, 13–19 år, konfirmasjonstiden, unge voksne og voksne. Rammeplanene gir retning for utforming av lokale planer for forskjellige aldersgrupper.

Kapittel 1

Sammenheng og kontekst for kirkelig undervisning og læring

Utfordringer og muligheter i et livssynsåpent og mangfoldig samfunn

Kirkelig undervisning og læring finner sted i et samfunn i stadig endring. Dagens samfunn er livssynsåpent og mangfoldig, med tilhørende utfordringer og muligheter. Generasjonsbegrepet er i endring, og generasjonsskifter skjer stadig raskere. Informasjonskildene er mange og rikholdige, men kan fremstå som uoversiktlige. Det er færre felles referanserammer i samfunnet. Mennesket kan ofte oppleve at det står alene i sin søken etter mening og identitet. Både unge og voksne har flere muligheter, og kunnskapen er mer tilgjengelig. Samtidig stilles det også større krav til den enkeltes evne til kildekritikk.

Digitalisering og sosiale medier er en naturlig del av de fleste menneskers hverdag. Dette gjelder også barn og unge. Dette skaper nye fellesskap, men bidrar også til avstand. Verden har blitt «mindre» og mer tilgjengelig, men kan også oppleves som fragmentert og utrygg. Krig og konflikter, økologiske kriser og usikkerhet om jordens fremtid skaper handlingsvilje og engasjement, men også apati. Mange mennesker opplever fysisk eller eksistensiell ensomhet og psykisk uhelse.

Kristen tro og kulturarv er ikke lenger like synlig på samfunnets fellesarenaer. Nordmenn leser Bibelen i mindre grad enn før. Kunnskapen om Bibelen og de kristne tradisjonene er markant mindre enn i tidligere generasjoner. Kristne tekster, praksiser, historie, kulturarv og ritualer kan derfor for mange oppleves som et ukjent landskap.

Foto: Malin Longva

Mennesket som søkende etter mening

Den norske kirke som fellesskap består av et stort mangfold av mennesker med ulik erfaringsbakgrunn, funksjonsgrad og identitet. De fleste er døpt som barn. Noen søker dåp senere i livet. Også mennesker som av ulike grunner ikke er døpt, søker til kirken og det kristne fellesskapet.

Alle skal gis mulighet til å bli kjent med kirkens tradisjon og kildene til kristen tro, livstolkning og livsmestring. Ved å være åpen og inviterende kan kirken møte menneskers eksistensielle spørsmål og søken etter

Foto: Ørjan Marakatt Bertelsen

tilhørighet. Gjennom disse møtene kan barn, ungdom og voksne finne ny kraft og flere handlingsalternativer. Kirkelige undervisnings- og læringsaktiviteter kan legge til rette for reflekterte og kildekritiske samtaler om tro og religion. Slik kan mennesker få hjelp til å navigere i det religiøse landskapet og styrke egen identitet.

Den enkeltes forkunnskap og referanserammer har innvirkning på hvordan man oppfatter og tolker tekster, praksiser og nye erfaringer. Møter mellom mennesker med ulike referanserammer fordrer åpenhet, respekt og interkulturell kompetanse. Interkulturell kompetanse handler om å være åpen for, og om å utvikle innsikt i, kulturelt og språklig mangfold. Denne kompetansen har relevans for alle kirkelige undervisnings- og læringssammenhenger der forskjellige kulturer og subkulturer, identiteter og interesser møtes.

Språk knyttes til identitet. Samene i Norge har status som urfolk. Samiske språk og tegnspråk er offisielle språk i Norge, på lik linje med målformene bokmål og nynorsk og norsk tegnspråk. Språk i ordets videste forstand skaper virkelighet, mening og tilhørighet. Bevisst holdning til bruk av forskjellige språk og språklige uttrykk åpner for inkluderende og dialogisk kommunikasjon. Musikk og kunst bærer også i seg et språk som både skaper og bekrefter identitet.

Når mennesker opplever at deres kultur, språk og trosfortelling blir tatt på alvor, kan de lettere finne sin plass i kirkens fellesskap. Døvekirken og tegnspråkmiljøet er gode eksempler på dette. I møte mellom forskjellige kulturelle og språklige uttrykk kan det også oppstå ny kunnskap og dypere forståelse av andre og seg selv.

Kapittel 2

Gud, mennesket og verden: Teologisk grunnlagstenkning

Den norske kirke er en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke, som vitner i ord og gjerning om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus.¹ Alle mennesker kalles til å ta imot evangeliet og tolke sitt liv i lys av relasjonen til den treenige Gud. Kirkens oppdrag er å formidle dette til nye generasjoner. Kirkelig undervisning og læring skal hvile på tradisjon og være kontekstuell. Derfor må kirken alltid være til stede der mennesker er, og frimodig formidle evangeliet i en verden i stadig endring og utvikling. Kristne tradisjoner er blitt til ved at troende gjennom historien har brukt kirkens tekster og praksiser i sine fellesskap. Den kontekstuelle nytolkningen skjer når evangeliet møter levd liv og menneskelige erfaringer.

Kirkens undervisnings- og læringsoppdrag

Kirkens undervisnings- og læringsoppdrag har sitt utspring i dåpsbefalingen. Kirken døper i den treenige Guds navn fordi Jesus sa «Døp dem og lær dem!». Dåpen er et sakrament, en hellig handling, der den som døpes får del i fellesskapet med Jesus Kristus. Gjennom Guds nåde og frelse får den dømte en levende og fornyet relasjon til den treenige Gud, en livslang og lærende relasjon. Døp, læring og trospraksis hører derfor sammen.

Når barn blir døpt, får foreldre og faddere et ansvar for opplæring av den dømte. Dette ansvaret deler de med hele menigheten som et troende fellesskap. Den dømte blir også en del av det verdensvide kristne fellesskapet.² Både overfor dømte og ikke-dømte har kirkens undervisning som formål å vekke og styrke kristen tro og gi kjennskap til den treenige Gud. Gjennom livets ulike faser, og i møte med endringer i samfunnet, kan troen være et grunnlag for livstolkning og livsmestring og inspirere til engasjement i kirke og samfunn.

Den treenige Gud

Alt det skapte er elsket av Gud og har en uendelig verdi. Naturen har en egenverdi og bør anerkjennes og ivaretas med dette som utgangspunkt. Mennesket er skapt i Guds bilde og har et særskilt forvalteransvar i verden. En bærekraftig verden trenger et menneskesyn og et natursyn som ser på alt det skapte med godhet og respekt, og som står opp mot urett. Det er sentralt i kirkens arbeid med undervisning og læring å gi hjelp til dette. Alle mennesker, uavhengig av funksjonsevne, kjønn, etnisitet, sosial status, legning og identitet, skal sikres likeverdige muligheter til å delta og til å finne kilder til livskraft, glede og inspirasjon.

Å være et menneske er også å være feilbarlig og sårbar. Et kristent menneskesyn anerkjenner at synd er en del av menneskets livsvilkår og at mennesker påfører hverandre smerte gjennom tanker, ord og handlinger. Når man i kirkelig undervisning og læring skal snakke sant om å være menneske, må det snakkes både om det å være skapt i den treenige Guds bilde og om det som er vondt, urettferdig og utilstrekkelig.

Samtidig vitner den kristne tro om at mennesket og skaperverket ikke er overlatt til synd og forgjengelighet, men at Gud i sin kjærlighet har sendt sin Sønn til frelse for verden. I Jesus Kristus ble Gud selv menneske. Han forkynte evangeliet om Guds rike, reiste mennesker opp og innbød dem til fellesskap med seg. Gjennom sin død på korset sonet han verdens synd og skyld, og gjennom sin oppstandelse overvant han dødens makt. Gjennom troen på Jesus får mennesker del i frelsen og det evige liv.

Fortellingen om Jesus viser at livet vinner over døden, at kjærligheten er sterkere enn ondskaper, og at de destruktive kreftene i verden overvinnes av gudsríkets krefter. Dette gir fremtidshåp for mennesker i alle aldre og til alle tider. Kirkelig undervisning skal legge til rette for livslang læring, der barn, unge og voksne skal bli kjent med fortellinger om Jesu liv, død og oppstandelse. De skal også få kunnskap om og ta del i sakramentene og mangfoldige kristne praksiser. Sammen kan dette bidra til livsmestring, til å styrke troen og til å tolke sitt liv i lys av Guds store fortelling.

Ved Den hellige ånd gir Gud liv til alt som lever, og gjennom Ånden skapes tro slik at mennesker får del i Jesus Kristus og frelsens gaver. Ånden kaller og utruker til tjeneste, og gjennom Ånden skapes kirken. Kirken er kalt til å delta i den treenige Guds misjon i og for verden som Jesu vitner, i ord og handling, lokalt og globalt. Den apostoliske trosbekjennelsen beskriver kirken som både hellig og allmenn.

Foto: Sven-Erling Brusletto

Det kirkelige fellesskap kommer på en særlig måte til uttrykk i gudstjenesten og i nattverdfeiringen. Det er kirkens tro at Gud er til stede ved sin Hellige ånd i de møtene som skjer. Når mennesker samles i kirken til hverdag og fest, er Ånden til stede og gjør ordet og troen levende. Derfor ligger det i kirkens natur å være åpen og inviterende. Bibelens fortellinger minner om at Gud virker på måter mennesker ikke har kontroll over. Den hellige ånd slutter aldri å skape liv og å fornye.

Kirkens fellesskap er mangfoldig og i bevegelse. Barn, ungdom og voksne kommer for å samtale, for å oppleve, for å lære, for å leke, for å bidra, for å le og for å gråte. Fellesskapene kan være små eller store, vare over tid eller oppstå spontant. Noen deltar ofte i kirkens fellesskap, og noen deltar sjelden. Kirkens arbeid skjer først og fremst lokalt. Samtidig er kirkens fellesskap også globalt. Mennesker over hele verden søker til kirken i hverdag og høytid for å høre at ordet forkynnes, og for å ta del i sakramentene.

Å snakke om makt og privilegier og adressere dette hører med i kirkelig undervisning og læring. Ingen beskrivelse av historie eller kristen tro er nøytrale. Derfor er det stadig behov for tolkende tilbakeblikk og nye spørsmål: Hvilke erfaringer har blitt ansett som gyldige? Hva slags virkelighetsforståelse har hatt forrang foran andre? Hva har blitt sett på som verdifullt? Jesus utfordret maktstrukturene i sin tid. Det er nødvendig å stille spørsmål rundt hvem som har hatt og har makt til å tolke og definere kristen tro og praksis. Alle som på ulike måter er i en minoritetssituasjon, skal erfare at deres bakgrunn er verdifull og at kirkens rom er trygt.

Kapittel 3

**Være og lære:
Pedagogisk
grunnlagstenkning**

Begrepet «undervisning» i denne planen viser til alle målrettede og planlagte aktiviteter som gjennom varierte arbeidsmåter og metoder legger til rette for læring. Samtidig skjer mye av læringen i kirken i mer uformelle sammenhenger, når mennesker samles til gudstjenester eller hverdagsaktiviteter. Som deltakere er mennesker aldri passive mottakere, men påvirker og former egen læring. Barn, ungdom og voksne er troende subjekter som i fellesskap åpner tekster, tradisjon og tro.

Å være underveis kan være et godt bilde på kirkelig undervisning og læring. Det er en kontinuerlig prosess som knytter tidligere kunnskap og livserfaringer til ny kunnskap og erfaring. Deltakere i denne prosessen er hverandres medvandrere. Det er likevel ofte noen, enten ansatte eller frivillige, som har et spesielt ansvar for å tilrettelegge møtepunkter og innhold i aktivitetene. Ansatte og frivillige bør ha en

Foto: Helene Moe Slinning

åpen og dialogisk holdning, skape trygge læringsmiljøer og benytte et bredt spekter av pedagogiske verktøy.

Læring er ofte relasjonell. Å høre til et fellesskap, å være sett og ønsket er et grunnleggende menneskelig behov. Ved å anerkjenne et annet menneske som en unik person og en kompetent deltaker i sine egne læringsprosesser, bygges det trygge læringsrom. Læring skjer som regel best der man ønsker å være. I trygge og dialogiske sammenhenger kan deltakere våge seg ut av komfortsonen og oppleve mestring.

Formidling av kunnskap om tro har alltid vært viktig for kirken. Luthers lille katekisme bidro til at trosinnholdet ble kjent for allmenheten. Gjennom arbeid med dåps- og trosopplæring har kunnskapsforståelsen i Den norske kirke blitt utvidet og nyansert. Den har endret seg fra mer tradisjonell forståelse av kunnskap som tilegnelse av katekismestoffet til større fokus på læring gjennom deltakelse i kirkens ulike praksiser. En tredje tilnærming til kunnskap i kirken er at den blir til underveis i læringsprosessen gjennom samhandling. Kunnskap skapes av alle deltakere i fellesskap og er alltid i bevegelse.

Kunne noe og lære noe

Alle mennesker vet og kan noe. Læring skjer i samspillet mellom det mennesket vet og kan og det innholdet som ligger i kirkens læregrunnlag, tradisjon og praksis. Kjennskap til og kunnskap om sentrale begreper og artefakter, fortellinger og ritualer gir deltakere gode verktøy til å forstå kirkens språk, kultur og praksis. Kunnskap i kirkelig kontekst omfatter også ferdigheter og erfaringer.

Kunnskapsdannelse i kirken kan skje på ulike måter – gjennom formidling, samhandling og opplevelser. Fortellermetodikk kan være et nyttig verktøy når bibeltekstenes innhold formidles. For at konfirmantene skal huske Fadervår og trosbekjennelsen, er det viktig å finne metodikk som støtter opp under dette. Øving er avgjørende når man skal lære sang eller musikkstykker. For å kunne bidra med medliturgoppgaver i gudstjenesten, må man lære de nødvendige ferdighetene gjennom å øve sammen med andre, gjerne med noen som er mer erfarne. Det digitale læringsrommet fordrer en annen pedagogisk og relasjonell tilnærming enn de tradisjonelle læringsarenaene. Samtidig kan det legges til rette for læring på engasjerende måter.

Mye av kunnskapen ligger i den emosjonelle hukommelsen eller i kroppens hukommelse. Denne kunnskapen kan komme til uttrykk på en annen måte enn gjennom det verbale språket. Slik taus kunnskap kan for eksempel bygge på erfaringer fra hverdagskontekster og kirkelige sammenhenger. Kirkelig undervisning kan bidra med å finne uttrykk for disse erfaringene og sette dem i sammenheng med annen kunnskap og erfaringer.

Delta og samhandle

Læring gjennom detakelse kan forstås som involverende aktiviteter der man i fellesskap blir kjent med et bestemt læringsinnhold. Gjennom detakelse i kirkens ritualer og menighetens mangfoldige aktiviteter kan mennesker erverve kognitiv og praktisk kunnskap, men også emosjonell og relasjonell kompetanse. Deltakerrollen i kirkelige undervisnings- og læringsaktiviteter kan forstås forskjellig. Man kan forstå detakelse som å være aktivt involvert og å ha ansvar og oppgaver.

Detakelse kan ha mye til felles med medvandring, der to eller flere mennesker deler sine troserfaringer, kunnskap og refleksjoner. Ikke minst kan det å delta bety ganske enkelt å være med – uten at fellesskapet har forventning om bidrag og prestasjon. Kirkelig undervisning og læring skal legge til rette for et bredt spekter av detakelse, der deltakeren bidrar med å forme sin deltakerrolle.

Læring gjennom detakelse skal prege både uformelle og formelle læringskontekster i kirken. Å gjøre noe sammen og å undre seg i fellesskap inspirerer til læring og hjelper med å forstå og huske. Gjennom involverende aktiviteter, vandringer, samtaler og kreative

Foto: Bo Mathisen

prosjekter skjer det læring på et dypere nivå. Dette bidrar til utvikling av egen trosidentitet, dannelse og den enkeltes evne til livstolkning og livsmestring.

For å nå ut til flest mulig må kirken legge til rette for deltakelse på flere arenaer enn kirkebygg og menighetshus. I nærmiljøet finnes det ofte steder som kan bidra til læring på kreative, utforskende, involverende og dialogiske måter. I det digitale rommet treffer man andre mennesker enn dem som møter opp fysisk. Dette åpner opp for at flere kan delta, men også at man kan samhandle på nye måter.

Skape og nyskape

Hvert menneske, uansett alder og funksjonsnivå, bringer noe unikt inn i læringssituasjonen. Det må gis rom for at menneskers livs- og trosfortelling får rom i kirkelige undervisnings- og læringskontekster. Som subjekter i sin egen læring er mennesket ikke bare mottaker og bidragsyter i læringsfellesskapet, men også medskaper av ny kunnskap.

I kirkelige læringskontekster må det være åpenhet for at undervisningens utfall ikke kan kontrolleres. Kirkelige undervisnings- og læringsaktiviteter skal legge til rette for at deltakerne våger å utforske og utfordre tradisjonsrike tekster, kulturelle uttrykk og praksiser, slik at disse kan tolkes inn i nåtiden. Innholdet i kirkelig undervisning og læring skal invitere til etisk refleksjon, engasjement og kreativitet. Slik kan deltakere bli medskapere. I prosessen kan det oppstå nye tekster, praksiser og tradisjoner. Barn, ungdom og voksne kan på denne måten bidra til å skape dagens og morgendagens kirke, bidra til å bevare og fornye tradisjoner og til å utvikle teologi.

Kapittel 4

Leve og vokse: Innhold i kirkelig undervisning og læring

Tre innholdselementer er sentrale i kirkelig undervisning og læring: bibel, tekst og tolkning, kirkens kultur og tradisjon og kristen tro i praksis. Sammen bidrar de til kristen livstolkning og livsmestring.

Alt menneskelig angår den kristne tro. Kristen livstolkning innebærer å forstå seg selv og tilværelsen i lys av relasjonen til Gud, seg selv, andre mennesker og hele skaperverket. Livsmestring handler om kunne møte livet i gode og onde dager, å ha tro på egne ressurser og håp for fremtiden. Gjennom kirkelig undervisning og læring skal mennesker få hjelp til å leve livet i hverdag og høytid, i sorg og glede, i krise og oppbrudd, alene og i fellesskap.

Bibel, tekst og tolkning

Kirkelig undervisning og læring skal ta i bruk et mangfold og bredde av bibelske tekster både fra Det gamle og Det nye testamentet. Dette kan

Foto: Marius Vervik

gi mulighet til å tolke eget liv og å utforske kristen tro på nye måter. Bibelen er sentral i all kirkelig undervisning og læring. Bibelens tekster er bærende ved de kristne høytidene og gjennom kirkeåret. De leses og formidles i gudstjenester, i kirkens ritualer og hverdagstilbud og danner en felles referanseramme for kirken. Historisk har Bibelen preget allmennkulturen, språket og kunstartene.

Bibelens rolle i samfunnet har endret seg, og mange av fortellingene er ikke i like stor grad som tidligere kjent for nye generasjoner. Kirkelig undervisning skal legge til rette for læring, der mennesker blir kjent med Bibelen og får et forhold til bibelske fortellinger. Kunnskap om Bibelen og kjennskap til Bibelens tekster kan bidra til å gi trygghet i egen tro og tradisjon, men også hjelp til refleksjon og kritisk tenking. Bibelen er skrevet i en annen tid og kultur, og har et språk og et verdensbilde som kan være fremmed. Samtidig er Bibelens tekster slitesterke og kan være relevante i ulike livsfaser og livssituasjoner. Bibelen består av et mylder av ulike tekster. Disse kan være rørende, rare, utfordrende, morsomme eller mystiske.

Forskjellige faglige tilnærminger knyttet til valg av tekster er en styrke. Bruk av tekster må tilpasses målgruppen. Dette innebærer også å velge tekster som tar opp vanskelige sider av livet, og der menneskers livserfaringer brytes mot bibeltekstene som leses.

Bibelfortellinger er også et godt utgangspunkt for samtale om livsnære og hverdagsaktuelle temaer som tro og vitenskap, menneskesyn og menneskeverd, relasjoner, utenforskap og ensomhet, sykdom og død, rettferdighet og ulikhet, klima, miljø og bærekraft, krig og fred.

Bøkene i Det gamle testamentet er hellige skrifter også i jødedommen, og Det nye testamentet ble til i en jødisk kontekst. Kirkelig undervisning og læring må derfor preges av et reflektert forhold til det jødiske. Det er viktig at kirken ikke bidrar til karikerende og stereotypiserende beskrivelser av jødedom og jøder, men snarere bidrar aktivt til å korrigere slike oppfatninger.

Kirkens kultur og tradisjon

Den norske kirke rommer et mangfold av tradisjoner, og kirken forvalter en rik materiell og immateriell kulturarv. Den kirkelige kulturarven, med sine steder og bygninger, kunst og arkitektur, salmer, tekster og muntlig formidling, gir muligheter for å utvikle teologi og læring som er både stedegen og dialogisk. Samtidig viser arkitektur, kunst og musikk at kirken aldri har vært et rent lokalt eller nasjonalt prosjekt. Arven er, og har alltid vært, en del av et større, globalt kirkelig fellesskap.

Kirkerommets utforming rommer en fortelling med røtter i både Bibelen, historien og teologien. Kirkerommet er derfor en rik læringsarena i seg selv, som legger til rette for opplevelser, detakelse, menneskemøter, troserfaringer, refleksjon og kunnskapsdanning.

Kristne tradisjoner blir overlevert fra generasjon til generasjon og formes av mennesker som har brukt dem gjennom tiden. Eksempel på slike tradisjoner er feiring av kristne høytider, pilegrimstradisjoner og bruk av sang og musikk i gudstjenesten. Lokale tradisjoner og kulturelle uttrykk er med på å forme identitet, å fortelle stedets historie, samt å stimulere til kulturell nyskaping. På samme måte som bibeltekster, må også tradisjoner og kultur eies og tolkes på nytt av nye generasjoner.

De bibelske tekstene har inspirert mennesker gjennom generasjoner til å skape egne tekster – alt fra salmer og bønner til teologiske og faglige betraktninger. Disse tekstene hører til tekstrikdommen i kirken og bør tas aktivt i bruk som kilde til kunnskap, refleksjon og inspirasjon.

Historien har også sine skyggesider, hvor kirken har bidratt til avstand og utenforskap. Når man formidler kirkens kultur og tradisjoner, er det viktig å inkludere en kritisk refleksjon rundt makt og misbruk av makt, også i møte med kulturelle uttrykk og forståelse av hvordan tradisjoner blir til og overføres til nye generasjoner.

Kristen tro i praksis

Kirkelig undervisning og læring skal knyttes til levd liv og menneskelige erfaringer. Kristen tro i praksis handler om å bruke sakramentene, å delta i ritualer og liturgier, synge og be sammen. Detakelse i disse praksisene gir mennesker mulighet til å sanse,

oppleve og erverve kunnskap med hele kroppen uten nødvendigvis å forstå, forklare eller sette ord på erfaringen.

Gudstjenesten er kirkens pulsslag. Der samles menigheten på tvers av generasjoner om Ordet og sakramentene, bønn og lovprisning.

Gudstjenesten vil derfor både være et tema i undervisningen og en viktig arena for læring.

Misjon og diakonalt arbeid er også å gjøre tro. Nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet hjelper mennesket til å se seg selv og andre som skapt i Guds bilde. Det motiverer til å leve bærekraftig og engasjere seg i samfunnet, verden og i andre menneskers liv.

Menighetene i Den norske kirke inviterer til et bredt spekter av hverdagsaktiviteter. Å delta i, utvikle, utforme og påvirke innhold og form i disse styrker eierskapet til det som formidles og har en egenverdi som kristen praksis. Her skjer læring gjennom varierte uttrykksformer som kor og annen sang, drama, dans og andre skapende aktiviteter. Gjennom ulike kunstformer og kreative uttrykk skapes opplevelse av tilhørighet. Læringen skjer også gjennom lek og praktiske oppgaver. Slik kan den enkelte utvikle forståelse, ferdigheter og evne til livstolkning og livsmestring også på andre premisser enn de rent språklige.

Å «gjøre tro» kan også handle om hverdagspraksis hjemme, for eksempel å be en bordbønn, å ta i bruk bibelmeditasjonsopplegg eller å tenne et lys. Kristne praksiser er svært mangfoldige. Noen er kjent på

tvers av landegrensener og kirkesamfunn, mens andre knyttes til lokale tradisjoner. Praksisene tilpasses og utvikles av menneskene som tar dem i bruk i den lokale konteksten og kulturen.

Foto: Kirkerådet

Samisk velsignelsespraksis

Gudsrelasjonen i samisk tradisjon er ofte praksisnær. Dette kommer til uttrykk gjennom samisk velsignelsespraksis – *sivdnidit/sjievnnjidit/sjivnedidh*. Velsignelsen kan gjøres av alle og er ikke knyttet til kjønn, alder eller spesifikke egenskaper hos den som utfører det. Det er en måte å kommunisere med både Gud og skaperverket på, gjennom ord eller handling, og kan gjøres i mange ulike situasjoner.

Samisk velsignelsespraksis er en hverdagspraksis og kommer til uttrykk gjennom små ritualer som å korse seg eller be en bønn for steder du kommer til eller drar fra. Velsignelsen er en måte å praktisere ydmykhet og takknemmelighet, samtidig som det er en påminnelse om ansvaret for hverandre og for alt det skapte.

Sivdnidit/sjievnnjidit/sjivnedidh i en kristen kontekst er å leve og tolke sitt liv i lys av den kristne tro.

Kapittel 5

Samisk kirkeliv: Språk, kultur og livsanskuelse

Det å inkludere samiske perspektiver i *Plan for kirkelig undervisning og læring* har tre formål. Først og fremst skal samer kunne forme sitt eget kirkeliv i pakt med en samisk selvforståelse. Det andre formålet er å styrke menighetenes forutsetninger for å kunne møte mennesker med samisk tilhørighet på en måte som ivaretar deres behov. Det tredje formålet handler om å gjøre samiske tradisjoner kjent for alle menigheter. Disse tre formålene er med på å fremme samisk kirkeliv som en del av Den norske kirkes tradisjon.

Ettervirkninger av fornorskningen og forsoning i praksis

Samer som urfolk har grunnlovsfestet rett til å utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Definisjon av et urfolk er at de har et eget

Foto: Kirkerådet

språk og egen kultur, og at de har bodd i områdene før statens grenser ble fastlagt. Et fellestrekk i mange urfolks historie er at deres kultur tidligere har vært forsøkt undertrykt fra sentrale myndigheters side. Slik har også situasjonen vært i Norge.

Fornorskningspolitikken, som norske myndigheter førte mot samene og andre nasjonale minoriteter, og kirkens medvirkning til denne undertrykkningen, fikk store konsekvenser for deres identitet og kultur. Én konsekvens av dette er generasjonstraumer. Disse traumene er som usynlige sår med sterke ettervirkninger som overføres fra generasjon til generasjon. De vises ikke utenpå kroppen, men er virksomme i menneskers selvfølelse og selvforståelse.

Det kan være vondt å bli minnet på denne skyggesiden av kirkens historie. Samtidig har kirken mulighet til å gjøre noe positivt i dag, gjennom at kirken som fellesskap tør å sette ord på vanskelige hendelser. Kirkelig undervisning og læring kan være med på å reparere de sår som ble påført både samer og andre minoriteter i fornorskningens navn, gjennom å ha kunnskap og innsikt i hva fornorskningen innebar. Vesentlige elementer i forsoning er kunnskap og sannferdig framstilling av tidligere og nyere historie.

Den norske kirke har gjennom kirkeordningen forpliktet seg til å verne og fremme samisk kirkeliv. Det betyr å anerkjenne den kulturelle egenarten og dybden som ligger i en samisk virkelighetsforståelse og kristendomsforståelse. Likeverdighetsprinsippet er beskrevet i *Strategiplan for samisk kirkeliv* og handler om retten til selvbestemmelse og medbestemmelse.³ I kirkelige undervisnings- og læringskontekster handler dette om at samiske tradisjoner, musikk og kultur får plass.

Forankring i samisk kultur

Samisk kirkeliv kommer til uttrykk på ulike måter. I områder der det i dag bor mange med samisk tilhørighet og som bruker samisk i dagligtale, kan menigheter ha bedre tilgang både på kirkelig ansatte og frivillige som er samiskspråklige og som besitter samisk kulturkompetanse. I menigheter hvor mennesker med samisk tilhørighet er i mindretall og dermed blir mindre synlige i menighetslivet, vil det likevel være naturlig å innlemme samiske elementer i den kirkelige undervisningen og læringen. Det kan brukes synlige identitetsmarkører og kulturuttrykk slik som samiske språk, samisk kirkekunst, samiske håndverks-tradisjoner i kirketekstiler og salmesangtradisjoner som har forankring i den samiske kulturen. Variasjon mellom ulike måter å forankre kirkelig undervisning og læring på i samisk kulturforståelse vil være en styrke for den enkelte menighet. Samer skal oppleve å bli tatt på alvor av kirken. Dette forutsetter at de kirkelig ansatte med undervisningsansvar har en bevissthet og forståelse om at inkludering av det samiske skjer gjennom praksis.

De samiske språkene

Språk er viktig i kommunikasjon og i formidling av måter å se verden på. Språk er identitet og skaper tilhørighet, både for enkeltindividet og for et samfunn som helhet. Både sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk er offisielle språk i Norge. Sameloven § 1–5 slår fast at de samiske språkene og norsk er likeverdige språk.⁴ Bispedømmene Nidaros (sørsamisk språkområde), Sør-Hålogaland (lulesamisk språkområde) og Nord-Hålogaland (nordsamisk språkområde) har et særskilt ansvar for å ivareta samisk kirkeliv. De lokale forhold rundt menigheten og dets geografiske plassering avgjør ofte hvilket av de samiske språkene som

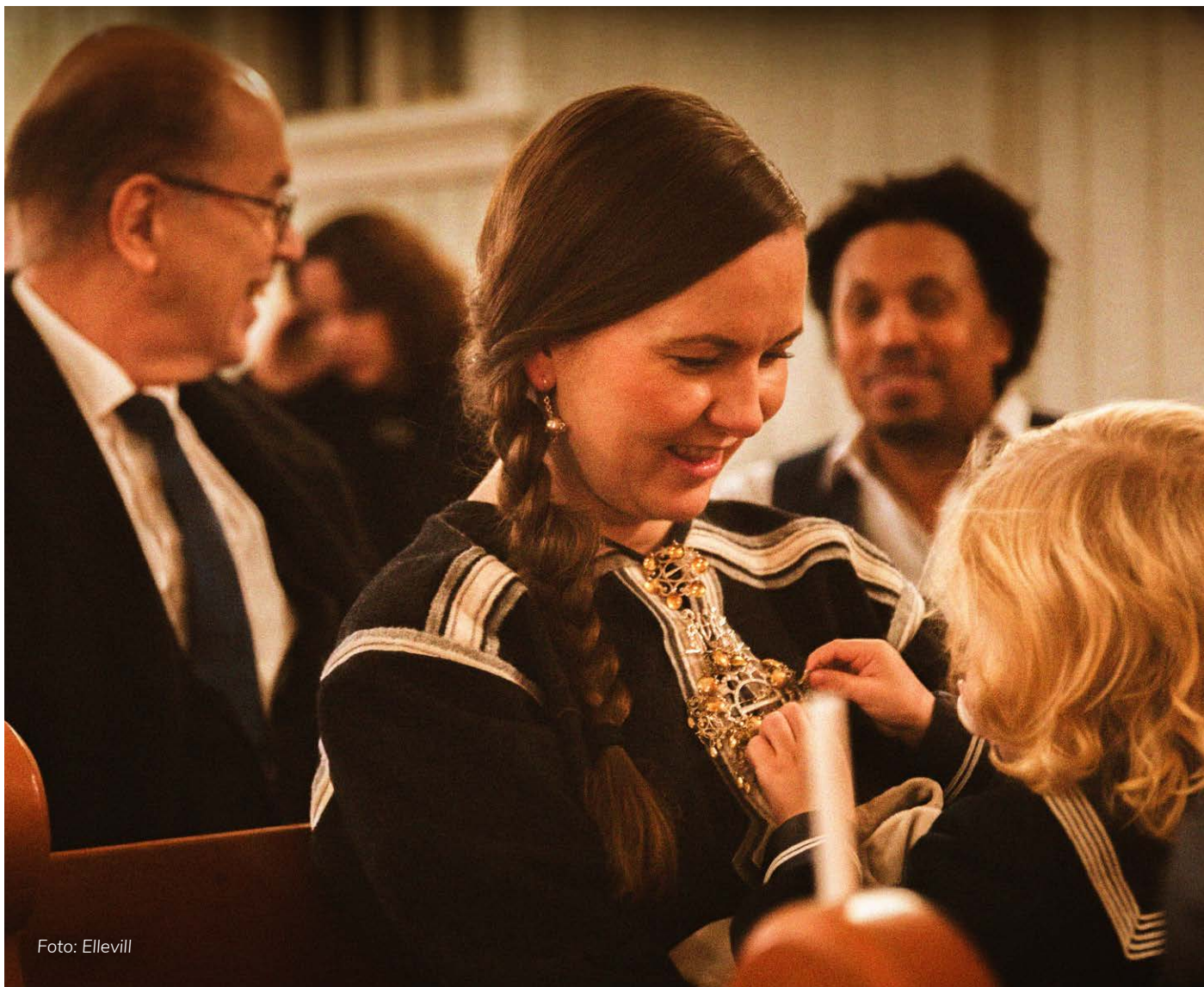

Foto: Ellevill

brukes. Mange samer mistet språket sitt på grunn av fornorskingsprosesser og fikk dermed ikke mulighet til å videreføre den språklige arven til egne barn. Å få høre, se eller lese sitt hjertespråk i kirken sender et signal om at man hører til fellesskapet.

I Den norske kirke skal de samiske språkene være likeverdige med det norske. Det betyr ikke at språkpraksisen er eller bør være lik i alle menigheter, men at samisk anerkjennes på linje med norsk. Dette fordrer at menighetene har en bevissthet om hvordan de samiske språkene i praksis skal inkluderes i kirkelige undervisnings- og læringskontekster. Her er *Strategiplan for samisk kirkeliv* en god ressurs.

Tilnærme seg det samiske på ulike måter

Kirkelig undervisning og læring med et samisk innhold kan og bør tilnærmes på ulike måter. I Norge finnes det samiske områder fra nord til sør. Å inkludere det samiske er like viktig uansett hvor i landet den kirkelige undervisningen og læringen foregår, og er ikke forbeholdt de områder hvor mange i befolkningen definerer seg som samer. En tankegang om at det samiske bare er et lokalt anliggende i noen få områder, gjør at den øvrige befolkningen ikke blir kjent med samisk kirkeliv.

Det finnes ulike språklige og kulturelle grupper samer, og betingelsene for utøvelse av samisk språk og kultur er forskjellige rundt om i landet. Innholdet i samisk kirkelig undervisning og læring vil derfor variere fra sted til sted. Det er et stort mangfold av samiske kristne praksiser og tradisjoner. Det krever at kirken våger å nyansere bildet av hvordan det samiske kan komme til uttrykk lokalt.

Eksempler på samiske tradisjoner i kirkelig sammenheng er hjemme-dåp av barn, utdeling av komsekuler til nydøpte og et stort antall gudforeldre eller faddere ved stadfestelse av dåp i kirken. Andre eksempler er bruk av kofte ved konfirmasjon, samiske salmesang-tradisjoner, lokale samiske begravelsestradisjoner og bruk av joik som en del av kirkens liturgi. Også bruk av lavvo eller gamle fra det samiske kulturlandskapet til kristent samvær oppleves som verdifullt for mange. Dette er tradisjoner som bør behandles med respekt.

Kirkelivet i det samiske samfunnet har ulike trosuttrykk. I nord- og lule-samisk språkområde har læstadianismen historisk vært en sentral del

av kirkelivet. I sørsamisk språkområde har det frikirkelige menighetslivet preget mange av de samiske kristendomspraksiser og tradisjoner. Ethvert sted har sin historie og sine mennesker som setter sine spor lokalt. Kirkelig undervisning og læring skal skape rom for dette og ønske det store mangfoldet av samiske trosuttrykk velkomment – ikke bare de tradisjonelle, men også nye uttrykk. I nyere tid foregår det en revitalisering av samisk identitet og kultur. Dette påvirker også samisk kirkeliv. Flere ønsker å ta tilbake en identitet som gikk tapt under fornyingsprosessen og å ta del i et kirkeliv som ivaretar samiske perspektiver. Kirkelig ansatte som har ansvar for undervisning, trenger kompetanse om samiske forhold for å gi rom for samiske perspektiver, praksiser og tenkemåte.

Foto: Ørjan Marakatt Bertelsen

Kapittel 6

Likeverdig deltakelse, medvirkning og medborgerskap

Foto: Charlotte F. Skomsøy

Medborgerskap handler om at alle mennesker, uavhengig av alder og funksjonsnivå, skal ha de samme mulighetene for deltakelse og påvirkning. Likeverdig deltakelse betyr blant annet at alle mennesker skal ha mulighet til å medvirke i egne læringsprosesser.

Noen mennesker har i mindre grad enn andre mulighet til å være aktive medborgere. Funksjonshemming, psykososiale utfordringer, økonomiske barrierer eller kulturell bakgrunn er eksempler på årsaker til at enkelte grupper opplever utenforskap, marginalisering og ensomhet. Kirken må jobbe med å bygge ned disse barrierene, slik at den brede invitasjonen til kirkelig undervisning og læring kan være reell.

Likeverdig deltakelse i kirkelig undervisning og læring

Siden kirken inviterer alle døpte og interesserte til undervisning og læring, må tilbudet være tilgjengelig og åpent for alle. Fellesskap skal preges av anerkjennelse og likeverd, der barn, ungdom og voksne kan delta på egne premisser og oppleve tilhørighet. Det forutsetter at undervisningen er både relasjonell, tilrettelagt og preget av kunnskap om menneskerettigheter, menneskelig mangfold og sårbarhet. Universell utforming og individuell tilrettelegging skal ivaretas. Bygg, rom og steder med redusert tilgjengelighet er en utfordring mange steder. Det må sikres at aktiviteter så langt som mulig ikke ekskluderer enkelte grupper eller individer.

Den enkeltes behov for trygghet og støtte krever fleksibilitet og oppmerksomhet. Undervisnings- og læringsaktiviteter som har rom for stort mangfold av deltakere, bør prioriteres. Samtidig vil det være behov for individuell tilrettelegging og egen undervisning for enkelte deltakere. Man må ha høy bevissthet om når det er behov for dette og hvilke konsekvenser de kan ha. Individuell tilrettelegging krever at det er tillit mellom de involverte. Tillit er vanskelig å bygge dersom kunnskap mangler og barrierene er store.

Rammene for undervisningen må legge til rette for at det er tilstrekkelig tilfang av menneskelige ressurser, tid og tverrfaglig kompetanse for å kunne innfri målet om likeverdig deltakelse.

Barrierer for deltakelse

Mennesker med funksjonsnedsettelse skal oppleve anerkjennelse, tilhørighet og tilgjengelighet. Derfor er det viktig å identifisere, redusere og fjerne både fysiske, sosiale og kulturelle barrierer for deltakelse.

Manglende universell utforming og tilrettelegging utestenger mennesker fra likeverdig deltagelse. Dette gjelder først og fremst deltakere i undervisnings- og læringsaktiviteter, men også deres foresatte eller pårørende, frivillige og ansatte. Arbeid med universell utforming og tilrettelegging begynner med en holdningsendring. Ekskluderende holdninger kan komme til uttrykk gjennom språk, sosiale praksiser, makt, normer, strukturer, prioriteringer av ressurser og mangel på informasjon.

Universell utforming av læringsmiljøet bidrar til bedre læring for alle deltakere. Når det legges til rette for et mangfold av mennesker med variasjoner i funksjonsnivå, psykisk helse og forutsetninger for læring, utvides fellesskapets repertoar for uttrykk og samhandling.

Medborgerskap, demokrati og representasjon

Medborgerskap betyr i religiøse sammenheng å kunne ha et trosliv, være religiøst aktiv og velge grad av religiøs deltagelse og medvirkning. Det innebærer å få mulighet til å sette egne ord på erfaringer, stille spørsmål og undre seg.

Kirkelig undervisning og læring skal anerkjenne og styrke retten alle barn, ungdom og voksne har til å være aktive kirkemedlemmer og samfunnsborgere som kan utøve innflytelse og medvirkning. Så lenge noen personer og grupper ikke har de samme mulighetene som alle andre, er det behov for å jobbe aktivt med dette. I undervisningen bør det gis opplæring og innføring i det kirkelige demokratiet.

Lokalt bør det legges til rette for prosesser som gir deltakerne mulighet til å påvirke undervisnings- og læringsaktiviteter. All medvirkning bør være reell, frivillig, alderstilpasset, informert og representativ. Barn, ungdom og voksne bør delta aktivt i planlegging og evaluering av aktiviteter. Ansvar for barns medvirkning ligger hos den voksne.

Det er viktig at kirkelig undervisning og læring ikke preges av majoritetsblindhet, men at alle minoriteter inkluderes på en likeverdig måte, og at deres perspektiver og erfaringer gis rom.

Foto: Kirkerådet

Kapittel 7

Lokalt planarbeid

Godt lokalt planarbeid, målrettet kommunikasjonsarbeid og satsing på kompetanse er viktige forutsetninger for å lykkes med kirkelig undervisning og læring.

Etter at Plan for trosopplæring *Gud gir – vi deler* ble vedtatt i 2009, gjorde menighetene et omfattende arbeid med å utvikle lokale trosopplæringsplaner. Dette har bidratt til å skape sammenheng i menighetens trosopplæringsarbeid. I 2023 ble *Kirka vår – samlet plan for arbeidet i soknet* lansert. *Kirka vår* er et strategisk verktøy som samler planarbeid for hele menigheten, inkludert undervisning og læring, diakoni, misjon, kirkemusikk, gudstjenesteliv og annet arbeid.

En ny overordnet del og nye rammeplaner for kirkelig undervisning og læring gjør at menigheten må vurdere sine planer og aktiviteter knyttet til feltet på nytt. Bør de justeres for å være i tråd med det nasjonale planverket? For å skape større helhet og sammenheng i kirkelig undervisning og læring, bør kontinuerlige og tidsavgrensede aktiviteter og tilbud sees under ett. Det er fortsatt viktig at Den norske kirke fastholder breddeperspektivet på mye av sitt tilbud innen kirkelig undervisning og læring. Dette står ikke i motsetning til kontinuerlig arbeid. For å nå målet om at stadig flere mennesker skal kunne leve og vokse i den kristne tro, bør det være et mangfold av tilbud som gir rom for både grunnleggende kunnskap og fordypning.

Verktøyet *Kirka vår* samler menighetens aktiviteter på ett sted og gjør det mulig å se disse i sammenheng. Menigheten blir utfordret til å bli bevisst særtrekkene ved soknet og lokalmiljøet, samt lokale utfordringer og ressurser. Her er det blant annet viktig å kunne

reflektere over hvordan nasjonale, språklige og andre minoriteter kan finne en naturlig plass i menighetens fellesskap og aktiviteter.

På bakgrunn av dette kan menighetsrådet vedta satsinger for en planperiode og fastsette hvilke aktiviteter som skal gjennomføres. Kirkerådet og bispedømmerådene vil gi støtte til menighetenes arbeid med samlet plan ved å tilby kurs og veiledning. Veiledningsmaterieill knyttet til *Kirka vår – samlet plan for arbeid i soknet* beskriver prosessen fram mot vedtatt plan, inkludert involvering av ansatte, frivillige, innbyggere i soknet og ulike aktører i lokalsamfunnet.

Kommunikasjonsarbeid

For å nå en bred målgruppe med mangfold av aktiviteter, må kommunikasjon med dømte og interesserte prioriteres og ha høy kvalitet. Det er nødvendig å øke bevisstheten om hva som bidrar til at menighetens tilbud blir synlig lokalt. Å kjenne lokalmiljøet godt er en viktig forutsetning for å nå ut med tilbud.

Foto: Torstein Kiserud

Et godt møte med kirken bidrar til at det bygges tillit og relasjoner. Derfor er det viktig å ha bevissthet rundt hvordan kirkens ansatte og frivillige møter barn, ungdom og voksne som oppsøker kirkens tilbud og aktiviteter.

I tillegg til lokal synlighet og relasjonsarbeid, er digitale plattformer viktige kommunikasjonskanaler. Oppdaterte nettsider bidrar til at det er lett å finne relevant informasjon. Sosiale medier kan nå ut med informasjon andre steder enn de tradisjonelle nettsidene, og er derfor ofte et nødvendig supplement. Nasjonalt utarbeides det maler og kampanjer rettet mot forskjellige målgrupper. Disse kan brukes fritt og tilpasses lokale forhold. Når hele kirken løfter sammen, kommer budskapet ut til flere.

Evaluering, faglig utvikling og fornyelse

Kirka vår legger til rette for jevnlig evaluering av hva som fungerer og hva som bør endres og justeres. Bred involvering blant frivillige og andre medlemmer i soknet i evalueringsprosesser kan gi økt engasjement. Veiledningstekstene i *Kirka vår* beskriver hvordan en slik prosess kan skje på en god måte.

For å ivareta mangfoldet i forskjellige læringskontekster, trenger det kirkelige undervisnings- og læringsfeltet å samhandle med andre fagfelt og bygge på nyere forskningsbasert kunnskap. Kirken nasjonalt og regionalt, og de ulike arbeidsgiverne i kirken, har ansvar for kompetanseheving og fagfornyelse.

Kapittel 8

Ansvarsforhold og samarbeid om kirkelig undervisning og læring

Samarbeid og samhandling, både innad i menigheten og i møte med lokalsamfunnet og andre aktører, kan bidra til å skape et større og åpnere rom for kirkelig undervisning og læring. Kirkelig undervisning og læring kan finne sted både i menighetens lokaler og andre steder i lokalsamfunnet. Kirken skal både invitere inn og være oppsøkende. Impulser fra forskjellige bidragsytere kan utvide og berike kirkens undervisningstilbud.

Samarbeid i menigheten og med de kristne organisasjonene

Menighetsrådet, frivillige og ansatte har på hver sin måte ansvar for å virkeliggjøre kirkens oppdrag. Menighetsrådet har ansvaret for å vedta

en samlet plan som inkluderer aktiviteter innen undervisning og læring, mens fellesrådet har ansvaret for å legge til rette for nødvendige ressurser. Undervisningsarbeidet ledes av en kateket eller en annen ansatt med kirkelig undervisningskompetanse, men hele menigheten – både ansatte, frivillige og deltakere – bidrar på hver sin måte til å forme ulike tilbud og aktiviteter. Tverrfaglig tilnærming, samhandling og relasjonelt arbeid er nødvendig for å sikre kvalitet og god gjennomføring av den lokale planen.

Frivillig medarbeiderskap

Menighetens ansatte har gjennom sine tjenesteordninger og arbeidsbeskrivelser ansvar for å stimulere og legge til rette for frivillig medarbeiderskap. Frivillighetsledelsen skal bidra til at mangfoldet av ressurser og egenskaper kan komme til uttrykk, og at samspillet mellom frivillige og mellom frivillige og ansatte blir godt. Dette handler blant annet om tilstrekkelig opplæring og oppfølging av den enkelte, og om å sikre gode rammer som fremmer trygghet og etisk praksis. Å være frivillig i en menighet betyr også å tilhøre et fellesskap der det skapes relasjoner og åpnes for andre møteplasser enn kun de oppgaveorienterte.

En god tilnærming til frivillighet er å ta utgangspunkt i enkeltmenneskers kompetanse, nådegaver og interesser. Dette kan bidra til økt motivasjon, sterkere tilhørighet og muligheter for nye initiativ. I praksis betyr dette at mangfoldet av aktiviteter i en menighet springer ut fra menneskene og ressursene som finnes i fellesskapet. Dette er viktig både for å vitalisere kirken og for å styrke demokratisk medvirkning.

Hjemmet og barnets omsorgspersoner

Hjemmet er en viktig arena for læring. Foreldre og faddere har sammen med menigheten og hele kirken fått et ansvar for opplæring.

Menigheten bør derfor bekrefte og støtte opp om den læring som skjer i hjemmet, blant annet gjennom å tilby ressursmateriell. Samhandling med hjemmet er viktig i undervisnings- og læringsarbeidet i menigheten. Gode relasjoner til deltakere, foreldre og faddere skapes gjennom positive møtepunkter. Tidsavgrensede aktiviteter for barn, ungdom og voksne gir anledning til å invitere bredt, etablere og pleie relasjoner, samt tilby videre oppfølging og støtte.

Noen ganger kan det oppstå situasjoner som fører til at mennesker blir hindret fra å delta i menighetens aktiviteter, men ønsker et tilbud. Da er det viktig at menigheten kjenner til og tilbyr ressurser som kan brukes hjemme. Dette kan være bøker, materiell eller digitale ressurser som er tilpasset deltakeres alder og funksjonsnivå.

Samarbeid med de kristne organisasjonene

De frivillige kristne organisasjonene er viktige samarbeidspartnere for menighetene i Den norske kirke. Organisasjonene besitter spisskompetanse på sine områder og har bred erfaring med frivillig arbeid. Gjennom de kristne organisasjonene kan mennesker få kontakt med kristne miljøer med ulik identitet og profil. Dette gir flere mulighet til å delta i et mangfoldig fellesskap og bli kjent med en bredde av kristne praksiser.

Kirkens unge er en strategisk plattform for forpliktende samarbeid mellom Den norske kirke og de kristne barne- og ungdoms-

organisasjonene.⁵ Det er utarbeidet veiledning til plattformen som legger til rette for et ryddig samarbeid. Veiledningen tar for seg organisering av kirkens barne- og ungdomsarbeid, hva man bør ta hensyn til ved inngåelse av forpliktende samarbeidsavtaler og samspillet mellom menigheten og organisasjonens lokallag.

Samhandling med kommune og andre aktører

I hver kommune i Norge finnes det kirkebygg og menigheter. Den norske kirke er en viktig del av lokalmiljøet og skal etterstrebe å være en troverdig og kompetent samfunnsaktør. Det innebærer blant annet å samarbeide om bærekraftsmålene og å bidra til trygge og inkluderende lokalsamfunn. I møtepunktene mellom forskjellige aktører lokalt kan det skje samskaping og nybrottsarbeid.

Skole, barnehage og tilbud etter skoletid

I et utvidet tilbud om kirkelig undervisning og læring inkluderes også samarbeid med barnehager og skoler, samt tilbud etter skoletid.

Dette samarbeidet skal skje i rammen av skolens/barnehagens/skolefritidsordningens eget formål og rammeverk. Gode avtaler og lokalt utarbeidete planer er nødvendige for å skape forutsigbarhet og for å lykkes med samarbeidet. Det er viktig at de ansatte i menigheten er oppdaterte på gjeldende fagplaner for barnehage, skole og skolefritidsordning. Kirkens materielle og immaterielle kulturarv kan bidra til opplevelser, undring, utforskning og dybdelæring for alle barn og unge, uavhengig av tro og livssyn. Den norske kirke kan på denne måten være en ressurs til å nå kompetansemålene i skolen og målene i barnehagens fagområder.

Tiden etter skoletid er barnas fritid. Kirken kan derfor invitere til aktiviteter etter skoletid i egen regi. Kirken kan også etablere samarbeid med den lokale skolefritidsordningen i samsvar med rammeplaner for disse.

Samhandling med andre aktører i lokalsamfunnet

Kirkelig undervisning og læring, som er rettet mot en bredere målgruppe enn kirkens medlemmer, bør være utadvendt og åpen for samarbeid med et bredt spekter av aktører i lokalsamfunnet. Samarbeid med relevante lokale organisasjoner og institusjoner kan bidra til å skape innovasjon og styrke kvaliteten i kirkelig undervisning og læring. Eksempler på samarbeidspartnere kan være kulturskole, idrettslag, korps og historielag. Det kan også være aktuelt å samarbeide med andre tros- og livssynssamfunn. Gjennom dette samarbeidet blir kirken synlig i lokalsamfunnet, samtidig som menigheten kan utvikle tilbud av høy kvalitet.

Referanseliste

- 1 Kirkerådet. (2021). Strategi for Den norske kirke. Vedtatt av Kirkemøtet 2021 (KM 22/21), [Strategi for Den norske kyrkja - Den norske kirke \(kirken.no\)](#)
- 2 Bispemøtet. (2020). Livstegnet – et hefte om dåpen, [Livstegnet – et hefte om dåpen.pdf \(kirken.no\)](#)
- 3 Samisk kirkeråd. (2011). Strategiplan for samisk kirkeliv, [Strategiplan for samisk kirkeliv - Samisk kirkeråd - Sámi girkoráđđi - Sáme girkoráde - Saemien gærhkoeraerie \(kirken.no\)](#)
- 4 Sameloven. (1987). Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). (LOV1987-06-12-56). [Lovdata, Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold \(sameloven\) - Lovdata](#)
- 5 Samarbeidsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner. (2018). Kirkens unge. Strategisk plattform for barne- og ungdomsarbeid i Den norske kirke, [Kirkens unge - Ressursbanken, Den norske kirke](#)

Kirkerådet. (2024). Plan for kirkelig undervisning og læring – overordnet del. Vedtatt av Kirkemøtet 2024 (KM 6/24)

ISBN 978-82-7545-218-2 (trykt, heftet)

ISBN 978-82-7545-219-9 (PDF)

Livslang læring – for alle

Plan for kirkelig undervisning og læring er Den norske kirkes plan for livslang læring. Planens overordnede del ble vedtatt av Kirkemøtet 2024 og følges opp med rammeplaner for forskjellige aldersgrupper.

Hele dokumentet og andre ressurser til arbeidet med undervisning og læring i menigheten finner du på ressursbanken.no.

